

Jezik na zatožni klopi: natančnost, razumljivost in izzivi razlage pravnega pomena v kazenskem pravu

Manja SKOČIR

Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani
Pravna fakulteta, Univerza v Ljubljani

Mojca M. PLESNIČAR

Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani

Prispevek analizira, kako jezikovna struktura zakonodajnih določb vpliva na razlago in uporabo prava, s poudarkom na kazenskem pravu, kjer je natančnost jezika neločljivo povezana z načelom zakonitosti. Avtorici pokažeta, da je pravni jezik razpet med težnjo po monosemiji (pomenski natančnosti) in neizbežno prisotno polisemijo (pomensko odprtostjo), kar ustvarja interpretativno napetost. Skozi analizo konkretnih primerov iz sodne prakse, kot so uporaba nedovršnih glagolov in množinskih oblik, razkrijeta, kako nomotehnične nejasnosti in terminološke nedoslednosti silijo sodišča k iskanju ravnotežja med zvestobo zakonskemu besedilu in funkcionalno interpretacijo. Razprava pokaže, da sodna praksa niha med formalističnim pristopom (strogo jezikovno razlago) in teleološko razlago, kar vpliva na pravno varnost in načelo delitve oblasti. Avtorici pozivata k večji jezikovni odgovornosti zakonodajalca ter k večji refleksivnosti sodnikov glede meje dopustne razlage. Članek odpira tudi širša vprašanja o tem, kako se pravni pomen sooblikuje skozi institucionalne prakse, razmerja moči in jezikovno kompetenco pravnih akterjev.

Ključne besede: pravo, jezik, pravna razlaga, načelo zakonitosti, odločanje v pravu

Skočir, M., Plesničar, M. M.: Jezik na zatožni klopi: natančnost, razumljivost in izzivi razlage pravnega pomena v kazenskem pravu. Slovensščina 2.0, 13(2): 68–101.

1.01 Izvirni znanstveni članek / Original Scientific Article

DOI: <https://doi.org/10.4312/slo2.0.2025.2.68-101>

<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>

1 Uvod

Pravo je normativni sistem, ki ne obstaja zunaj jezika, temveč izključno v njem in skozi njega. V sodobnih pravnih redih se pravna pravila, pravna razmerja in pravni akti oblikujejo, uresničujejo in razlagajo prek jezika, ki je obenem medij in produkt pravnega normiranja družbenega vedenja (Hart, 2012; Gibbons, 1994). O pravnem redu je zato mogoče razmišljati (tudi) kot o posebnem jezikovnem sistemu, saj je jezik nosilec pravnih sporočil in izhodišče za razumevanje pravnih pravil, pravo pa je »opredeljeno (in omejeno) z jezikom in poimenovanji v njem« (Kranjc, 2019, str. 329).

Čeprav so pravne norme oblikovane v jeziku, ki deluje kot nekakšna univerzalna valuta – posrednik, ki prek določene stopnje abstrakcije zagotavlja prenosljivost pomenov in sporočil (Jemec Tomazin idr., 2019), in četudi je pravni jezik¹ skoraj notoričen po svoji domnevni abstraktnosti, natančnosti in suhoparnosti, to še ne pomeni, da so pravne norme osvobojene vsakršne nejasnosti. Medtem ko v mnogih primerih dosegamo relativno široko soglasje glede pomena posamezne norme ali izraza, v nekaterih trčimo ob nejasnosti in pomenske dvoumnosti. Razlogi zanje so, kot bo prikazano v tem prispevku, različni. Po eni strani so posledica dejstva, da pomeni besed (tudi v zakonodajnem kontekstu) niso vnaprej nespremenljivo dani in jasno določeni (govorimo o t. i. »pomenski odprtosti jezika«).² Poleg tega pa pomenske dvoumnosti izhajajo tudi iz zakonodajnih oz. nomotehničnih pomanjkljivosti (terminoloških nedoslednosti, nerodne sestave predpisov, redakcijskih oziroma zakonodajnih napak ipd.).

- 1 Leksikon *Pravo* pravni jezik definira kot »skupno oznako za jezik, ki ga uporabljajo postavodajalci (npr. zakonski jezik), pravni strokovnjaki, ki zakone in druge pravne vire razlagajo in uporabljajo, ter pravna znanost. Pravni jezik temelji na splošnem pogovornem jeziku, a ga nadgrajuje in dopolnjuje s strokovnimi izrazi, tako da gre, gledano v celoti, za poseben strokovni jezik« (Aubelj in Pavčnik (ur.), 2003, str. 276).
- 2 Eden najpomembnejših prispevkov angleškega pravnega filozofa Harta, ki velja za referenčno točko premišljevanj o pravu, je njegova teza o pomenski odprtosti pravnega jezika. Pri tem se je naslonil na filozofijo jezika, zlasti na Waismannov koncept odprtosti jezika (ang. *open texture*), in trdil, da ima vsak pravni pojem nesporno pomensko jedro, ki ga obdaja siva cona primerov oziroma »*penumbra of doubt*«, glede katerih ni splošnega soglasja, ali pod pojem spadajo ali ne. Paradigmatski primer je določba, ki vozilom prepoveduje vstop v park: nesporno je, da v park ne smemo z avtomobilom, nejasno pa, ali so med vozila zajeta tudi kolesa, otroški skiroji in invalidski vozički. Več glej: Novak, 2013, str. 273 in nasl.

V takšnih primerih se vsebina pravnih določb oblikuje (še) skozi pravno razlago oziroma interpretacijo (Pavčnik, 2013). V ozadju tega procesa tiči ena izmed temeljnih dilem filozofije prava: ali je pravna odločitev rezultat odkrivanja že obstoječega pomena ali pa gre za njegovo ustvarjanje? Intelektualistična smer v tej razpravi zagovarja stališče, da je odločanje stvar razumske presoje – torej odkrivanja nečesa, kar že obstaja v jeziku zakona. Nasprotno pa voluntaristična struja poudarja, da je pravno odločanje izraz volje in posledično akt ustvarjanja prava. Ta klasična delitev se je v sodobni pravni misli nadaljevala kot razprava med pravnim pozitivizmom in naravnopravno teorijo (Novak, 2013).

Ne glede na te razprave je danes praktično nesporno, da interpretacija ni le orodje za odpravljanje dvoumnosti pravnega jezika, temveč konstitutivni del uporabe prava (Pavčnik, 2013). Vendar pravna interpretacija ni neomejena: slediti mora določenim metodološkim pravilom, spoštovati sistemsko koherenco in temeljna pravna načela, in to še zlasti v kazenskem pravu, kjer so razlagalne možnosti omejene z načelom zakonitosti ter z zahtevo po spoštovanju načela delitve oblasti. V središče tega prispevka sva zato postavili sistemsko napestost med pravno gotovostjo na eni ter razumljivostjo in pravičnostjo na drugi strani. Lastnosti, zaradi katerih je pravni jezik učinkovit: njegova natančnost, tehničnost in formalna togost, lahko obenem povzročijo, da postane nerazumljiv ali nedostopen za širšo javnost.

Pomen pravnih določb se ne oblikuje samo na ravni besedilne formulacije, temveč tudi skozi institucionalno prakso. Zakonodajalec norme oblikuje, sodišča jih razlagajo in uresničujejo, naslovniki pa se z njimi srečujejo, jih razumejo, jim sledijo ali se jim zoperstavijo in še le v tem procesu se pravni pomen dokončno oblikuje. Pomen torej ni vnaprej dan, ampak je rezultat interakcije različnih akterjev, ki imajo različno moč, jezikovno znanje in interpretativni vpliv.

Nerazumljivost pravnega jezika zato ni le abstraktna tehnična težava, pomeni tudi tveganje, da posamezniki, ki so naslovniki pravnih norm, teh ne bodo mogli zaznati, razumeti ali nanje smiselno odgovoriti (Drobnjak, 2024; Manrique idr., 2017). Po drugi strani pa vsakdanji, intuitivno razumljiv jezik ne ponuja dovolj stabilnosti za normativne zahteve prava (Jemec Tomazin, 2020). Ta razkorak ni le slogovne, temveč strukturne narave, in postane posebej izrazit prav v kazenskem

pravo, kjer so posledice napačne razlage najresnejše. V nadaljevanju članka se osredotočava na to, kako se napetost med pomenom, jezikom in pravom razkriva skozi konkretne sodne primere, institucionalno dinamiko ter sistemske vzorce razumevanja pravnih norm.

Članek začneva s predstavitvijo temeljnih konceptualnih in ustavnopravnih izhodišč, ki zakonodajalca zavezujejo k jasnosti in določnosti kazenskih norm, ter razloži, kako se ta zahteva uresničuje (ali krši) v slovenskem kazenskem zakoniku. Nato se osredotočiva na vlogo sodišča pri razlagi zakonskih besedil, še posebej takrat, ko so ta jezikovno ali logično pomanjkljiva. V nadaljevanju analizirava izbrane primere slovenske sodne prakse, v katerih so jezikovne nejasnosti povzročile interpretativne težave ali celo nasprotja. V razpravi na podlagi teh ugotovitev odpreva širša vprašanja o delitvi odgovornosti za tvorbo pravnega pomena, vlogi različnih akterjev v postopku interpretacije ter o sistemskih značilnostih napetosti med pravno gotovostjo in razumljivostjo.

2 Jasnost in določnost predpisov kot del načela pravne države

Ker pravo učinkuje preko jezika,³ je razumljivost pravnega besedila ključni pogoj njegove uporabe, ne le za strokovnjake, temveč (in predvsem) za posameznike, ki jih pravne norme naslavlja. Načelo jasnosti in določnosti predpisov, ki izhaja iz načela pravne države (2. člen Ustave Republike Slovenije),⁴ zakonodajalcu nalaga, da pravna pravila oblikuje tako, da so dovolj jasna, razumljiva in predvidljiva, tudi brez uporabe zahtevnih razlagalnih metod (Grad idr., 2018; Pavčnik, 2013). Razumljivost pravnega jezika ni pomembna le kot tehnični pogoj zakonodajnega izraza, temveč kot predpogoj za uresničevanje temeljnih pravic naslovnikov prava (Manrique idr., 2017). Načela pravne države so resno ogrožena, kadar pravni predpisi niso dovolj jasni in razumljivi, saj v takih primerih ni mogoče preverjati njihove vsebinske ustreznosti (Služba Vlade Republike Slovenije za zakonodajo, 2018).

3 Podrobneje o pravnem jeziku kot posebnem strokovnem jeziku npr.: Toporišič, 2020, str. 28–29 in Ambrožič, 2019, str. 6–8.

4 Ustava Republike Slovenije (URS), *Uradni list RS*, št. 33/91-I, 42/97 – UZS68, 66/00 – UZ80, 24/03 – UZ3a, 47, 68, 69/04 – UZ14, 69/04 – UZ43, 69/04 – UZ50, 68/06 – UZ121,140,143, 47/13 – UZ148, 47/13 – UZ90,97,99, 75/16 – UZ70a in 92/21 – UZ62a.

Drobnjak (2024) opozarja, da pravo pogosto spregleda dejanski proces pravnega razumevanja: pravne norme niso samo »prebrane« ali formalno zaznane, temveč so razumljene skozi govorne, socialne in psihološke filtre. Še posebej v kazenskem pravu lahko nerazumljiv jezik posameznika izključi iz enakopravnega sodelovanja v postopku, kar ni le pravna, temveč tudi komunikacijska kršitev. Vprašanje jasnosti se tako ne nanaša le na besedilno raven norme, temveč tudi na njeno komunikacijsko moč: ali jo lahko naslovnik sploh razume, razbere pomen in posledice ter se v skladu z njo ravna. Kot opozarja Drobnjak (2024), pravo pogosto predpostavlja racionalnega in jezikovno suverenega naslovnika, kar pa v praksi ni samoumevno, toliko manj v kazenskih postopkih, kjer lahko nerazumljivost vodi do dejanske izključenosti posameznika iz enakopravnega sodelovanja.

Vendar, kot pojasnjuje tudi Ustavno sodišče, zahteva po jasnosti in določnosti predpisov ne pomeni, da morajo biti predpisi napisani tako, da ne potrebujejo nikakršne razlage (U-I-32/00). Z vidika pravne varnosti postane predpis sporen šele tedaj, ko tudi s pomočjo ustaljenih pravil za razlaganje pravnih norm ne moremo priti do jasne vsebine predpisa. Nejasne določbe hodijo z roko v roki z možnostjo različnih razlag in v pravni red vnašajo tveganje samovoljne in arbitrarne uporabe zakona, kar pa ni le v nasprotju z načelom pravne države, temveč tudi z načelom enakosti pred zakonom iz 14. člena Ustave.

V smislu zagotavljanja pravne varnosti so zato najbolj zaželenе tiste pravne norme, ki so oblikovane čim bolj določno. A ker je stroga določnost prej lastnost matematičnih izrazov kot pa jezikovnih formulacij, v pravni jezik neizbežno pronicaajo tudi pomensko odprti izrazi, ki jih spremlja interpretativna negotovost (Pavčnik, 2013). Ti so odsev neodtujljive razpetosti prava med dvema nasprotujočima si težnjama: zahtevo po stabilnem, trajnem, nespremenljivem in predvidljivem sistemu na eni ter težnjo po razvoju in prilagajanju spreminjajočim se družbenim okoliščinam in pisanosti življenjskih primerov na drugi strani (Tratar, 2022). Ta dvojnost se odraža tudi v jeziku prava, ki niha med monosemijo – idealom pomenske natančnosti ter polisemijo – pomensko odprtostjo in fleksibilnostjo, ki omogoča kontekstualno prilagajanje in interpretativno gibkost. Da bi zadostile svoji osnovni funkciji morajo »pravne norme posedovati dve nasprotujoči si

lastnosti: pomensko preciznost in pomensko nedoločnost ali fleksibilnost« (Visković, 1989, str. 64).

Tako je pravni sistem prepreden (tudi) z normami, ki so le relativno določljive. Mednje sodijo dispozicije z nedoločenimi pravnimi pojmi (»prodajalec mora stvar hraniti kot *dober gospodarstvenik* oziroma *dober gospodar*«),⁵ alternativne dispozicije (»ki se prenaša po telefonu ali s kakšnim drugim elektronskim komunikacijskim sredstvom«)⁶, dispozicije z omejitvami (primer takšnih dispoziciji so zakonski kaznovalni razponi, s katerimi so v kontinentalnih pravih sistemih, vključno s slovenskim, določene kazni za posamezna kazniva dejanja) in dispozicije, ki omogočajo uporabo prostega sodniškega preudarka.

Ob tem se v zakonodaji pojavljajo tudi določbe, katerih težava ni v pomenski odprtosti, temveč v njihovi nomotehnični pomanjkljivosti. Gre za formulacije, ki so nejasne, terminološko nedosledne ali preprosto nespretno oblikovane. Takšne pomanjkljivosti, med katere sodijo tudi pravne praznine, v nasprotju s prej opisanimi niso posledica vsebinske potrebe po odprtosti, temveč odražajo konceptualno nedodelanost ali formalno nepazljivost pri pripravi predpisov. K interpretativni zahtevnosti pravnih besedil tako ne prispevajo le inherentne lastnosti jezika ter neizogibna odprtost izrazov, ampak tudi kakovost zakonodajnega izraza.

2.1 Načelo zakonitosti v kazenskem pravu

Zahteva po jasnosti in določnosti pravnega jezika je še posebej izrazita v kazenskem pravu, saj gre za področje prava, ki lahko najintenzivneje posega v temeljne pravice posameznika. Osnovno in najpomembnejše načelo kazenskega prava je načelo zakonitosti, povzeto v klasičnem latinskem reku *nullum crimen nulla poena sine lege praevia*. Tako Kazenski zakonik (2. člen) kot URS (28. člen) določata, da »nihče ne sme biti kaznovan za dejanje, za katero ni zakon določil, da je kaznivo, in ni zanj predpisal kazni, še preden je bilo storjeno«. Načelo zakonitosti,

5 500. člen Obligacijskega zakonika (OZ), *Uradni list RS*, št. 97/07 – uradno prečiščeno besedilo, 64/16 – odl. US in 20/18 – OROZ631.

6 139. člen Kazenskega zakonika (KZ-1), *Uradni list RS*, št. 50/12 – uradno prečiščeno besedilo, 54/15, 6/16 – popr., 38/16, 27/17, 23/20, 91/20, 95/21, 186/21, 105/22 – ZZNŠPP, 16/23 in 107/24 – odl. US.

katerega jedro je varstvo posameznikove svobode pred arbitrarno in samovoljno uporabo kazenskopravne represije (Bavcon idr., 2014), ni le tehnično pravilo, temveč predstavlja enega najpomembnejših civilizacijskih dosežkov na področju omejevanja državne oblasti. Gre za temeljno jamstvo, brez katerega si ustavne demokracije in vladavine prava ni mogoče predstavljati.

Ustavno sodišče Republike Slovenije je v svojih odločitvah večkrat sistematično opredelilo štiri temeljne zahteve oziroma prepovedi, ki skupaj predstavljajo konkretizacijo načela zakonitosti v kazenskem pravu.⁷ Gre za standarde, nekakšna »podnačela«, ki niso značilna zgolj za slovenski pravni red, temveč izhajajo iz širšega evropskega in mednarodnega konteksta, zlasti iz sodne prakse Evropskega sodišča za človekove pravice ter temeljnih dokumentov kazenskega materialnega prava (Council of Europe/ECtHR, 2022). Ta podnačela oziroma standardi so: (i) prepoved določanja kaznivih dejanj s podzakonskimi akti ali občim pravom (*lex scripta*), (ii) prepoved določanja kaznivih dejanj in kazni s pomočjo praznih, nedoločljivih ali nejasnih pojmov (*lex certa*), (iii) prepoved analogije (*lex stricta*) in (iv) prepoved retroaktivnosti oziroma povratne veljave predpisov (*lex praevia*).⁸ Skupni učinek teh standardov je, da je posameznik lahko obsojen zgolj za kaznivo dejanje, ki je kot kaznivo jasno in razumljivo opredeljeno v predpisu, ki je veljal v času izvršitve ravnanja in ima status zakona (kar hkrati pomeni, da v kazenskem pravu ni dovoljeno uporabiti običajnega oziroma nezapisanega prava). Načelo zakonitosti zagotavlja predvidljivost pravnih posledic in obenem deluje kot sistemska varovalka tako pred samovoljno uporabo kazenskopravne represije s strani državnih organov kot tudi pred arbitrarno sodniško presojo (Bavcon idr., 2014; Grad idr., 2018).

V okviru najinega prispevka se kot najbolj relevantna standarda načela zakonitosti v kazenskem pravu kažeta prepoved analogije ter zahteva po določenosti in jasnosti pravnega jezika (v nadaljevanju: načelo določenosti, *lex certa*). Slednja je specialna ustavna zahteva v primerjavi z (zgoraj že omenjenim) načelom določnosti in jasnosti kot

7 Glej odločbe Ustavnega sodišča: U-I-335/02 (10. točka obrazložitve), U-I-73/09 (15. točka obrazložitve), Up-879/14 (16. točka obrazložitve).

8 Za natančen pregled vsebine vseh podnačel načela zakonitosti v kazenskem pravu glej npr. Šepec (2019), *Načelo zakonitosti v kazenskem pravu*.

enim od načel pravne države iz 2. člena URS, ki se nanaša na vse predpise. *Lex certa* zahteva, da so kazniva dejanja in kazni zanje opredeljena tako natančno in razumljivo, da ni nobenega dvoma o tem, kaj je kaznivo in kaj ne (Bavcon idr., 2014). Uporabniku prava mora biti meja med kaznivim in nekaznivim jasna. To pomeni, da mora zakonodajalec natančno opredeliti vse bistvene značilnosti oziroma zakonske znake vsakega kaznivega dejanja, sodnik pa obrazložiti, kako dejanje, ki ga očita storilcu, izpolnjuje vse znake konkretnega kaznivega dejanja (podrobneje o dolžnosti zakonodajalca in sodišča v zvezi z *lex certa* v nadaljevanju) (Šepec, 2021).

Drugi pomemben standard načela zakonitosti je prepoved analogije, torej razlagalne metode, s katero se skuša zapolniti vrzeli v zakonu. Ta prepoved postavlja meje sodni interpretaciji zakona tako, da sodiščem preprečuje, da bi z uporabo sklepanja po podobnosti določeno pravno normo razširila na primere, ki niso izrecno urejeni z zakonom. Tako se izognemo tveganju, da bi sodišča s tem ustvarila nova kazniva dejanja ali pa razširila obseg že obstoječih. Pravna teorija razlikuje med pravno analogijo (ki bi neurejene primere urejala s sklicevanjem na splošna pravna načela), zakonsko analogijo (s katero se pravna norma razširi na podobne, vendar neurejene primere) in t. i. analogijo *intra legem* (uporabo analogije znotraj meja same določbe). Ker kršita načelo zakonitosti, sta pravna in zakonska analogija v kazenskem pravu prepovedani. Ta prepoved ima tudi funkcijo zagotavljanja in varovanja načela delitve oblasti, saj preprečuje, da bi sodna veja posegala v zakonodajno (Bavcon idr., 2014; Pavčnik, 2013; Šepec, 2021). Drugače velja za analogijo *intra legem*, ki je v kazenskem pravu dopustna. Gre za primere, ko zakonodajalec zaradi raznolikosti življenjskih situacij, izrecno navede nekaj primerov, nato pa doda »in v drugih primerih« ali »in na podoben način«. Takšna naštevanja ne predstavljajo prepovedane analogije, gre namreč za razlago, ki ostaja znotraj pomena in okvirjev zakonskega besedila, saj jo zakonodajalec izrecno predvidi in omogoča (Pavčnik, 2013; Bavcon idr., 2014).

2.2 Naslovniki načela zakonitosti

Načelo zakonitosti v vseh svojih elementih zavezuje tako zakonodajalca kot sodnika. Zakonodajalec mora zagotoviti, da so kazniva dejanja določena z zakonom (*lex scripta*) in da so zakonske določbe oblikovane jasno, določno in predvidljivo (*lex certa*), saj lahko le tako posameznik razume, katera ravnanja so prepovedana in se jim posledično izogne.

Sodišče je dolžno spoštovati vsa štiri podnačela načela zakonitosti. Kaznovati sme le na podlagi zakonske določbe, ki je veljala v času izvršitve dejanja (*lex praevia*), pri tem se ne sme opirati na podzakonske akte, običajno pravo ali ustvarjalno uporabo analogije (*lex stricta*). Poleg tega ne sme širiti pomena kazenskoopravnih določb (in s tem cone kaznivosti) preko njihovega naravnega jezikovnega pomena ali zakonodajnega namena, zlasti ne v škodo obdolženca.

V praksi pa ni pomembna le določnost besedila, temveč tudi to, kako naslovniki in institucionalni akterji to določnost zaznavajo, interpretirajo in operacionalizirajo. S tem se pravna določnost izkaže ne le kot lastnost norme, temveč kot rezultat kompleksnega in dinamičnega razmerja med zakonodajo, teorijo, sodno prakso ter razumevanjem naslovnikov prava (Manrique idr., 2017).

2.3 Kako zahteve po *lex certa* (ne) upošteva zakonodajalec?

Slovenski Kazenski zakonik (tako kot sorodni akti v primerljivih pravnih redih) je sestavljen iz splošnega in posebnega dela. Splošni del vsebuje temeljna načela, pravila in institute, ki veljajo za vsa kazniva dejanja, ne glede na njihovo vrsto. Zajema denimo določbe o pojmu kaznivega dejanja, krivdi, poskusu, sotorilstvu, kazenskih sankcijah, zastaranju in splošnih pogojih za kazensko odgovornost. Posebni del pa vključuje posamezna kazniva dejanja, ki so razvrščena glede na pravne dobrine, ki jih varujejo (npr. življenje, telesna integriteta, premoženje, spolna nedotakljivost itd.). Predstavlja strukturiran nabor opisov ravnanj, ki so v določenem pravnem redu opredeljena kot najhujše kršitve družbenih norm in za katera je predvidena kazenska sankcija. Temeljna enota posebnega dela kazenskega zakonika je kazenskoopravna inkriminacija – posamezen člen zakona, s katerim je

neko dejanje poimenovano (npr. »uboj«), opisano (»kdor komu vzame življenje«) in je zanj določena kazen (»se kaznuje z zaporom od petih do petnajstih let«) (Bavcon idr., 2014).

V skladu z načelom zakonitosti mora biti vsaka kazenskopravna inkriminacija oblikovana tako, da vsebuje natančen opis kaznivega dejanja. Samo tako lahko zakonodajalec učinkovito razmeji kazniva dejanja od prekrškov,⁹ disciplinskih prestopkov in ravnanj, ki sploh niso kazniva, in samo tako lahko sodišča razločijo kaznivo od nekaznivega.¹⁰

Kazniva dejanja so v zakonu opisana s t. i. zakonskimi znaki in najpomembnejši del vsakega obtožnega akta je utemeljitev, da ravnanje obdolženca ustreza vsem zakonskim znakom, ki jih je zakonodajalec uporabil pri opisu določene inkriminacije. Z drugimi besedami: zakonski znaki so tisto, kar mora biti ugotovljeno (dokazano), da lahko neko dejanje pravno opredelimo kot konkretno kaznivo dejanje.

Poglejmo поблиže dva relativno enostavna primera. Zakonski znaki kaznivega dejanja uboja po 115. členu Kazenskega zakonika (v nadaljevanju KZ-1),¹¹ ki se glasi »Kdor komu vzame življenje, se kaznuje z zaporom od petih do petnajstih let.«, so: storilec oziroma fizična oseba, ki izpolnjuje pogoje za kazensko odgovornost (»kdor«), oseba, zoper katero je dejanje storjeno (»komu«) in aktivno ravnanje, ki pomeni poseg v življenje drugega (»vzame življenje«). Zakonski znaki kaznivega dejanja detomora, ki je v KZ-1 opredeljeno v 119. členu kot: »Mati, ki vzame življenje svojemu otroku med porodom ali takoj po njem, dokler je še pod njegovim vplivom, se kaznuje z zaporom do treh let«, so: storilka, tj. mati novorojenega otroka (»mati«), oseba, zoper katero je

9 Pomemben element načela določenosti (*lex certa*) je tudi zahteva po razločnosti. V zadevi U-I-88/07-17 je Ustavno sodišče RS presoјalo, ali se zakonski znaki kaznivega dejanja nezakonitega lova po tretjem odstavku 342. člena KZ-1 v celoti prekrivajo z zakonskimi znaki prekrška po 15. točki 77. člena Zakona o divjadi in lovstvu. Če bi Ustavno sodišče ugotovilo, da se člena v celoti prekrivata, bi ugotovilo kršitev načela zakonitosti (in zadevani člen KZ-1 razglasilo za neskladnega z URS), saj bi zakonodaja v tem primeru dopuščala samovoljno ravnanje organov pregona, ki bi jim bila prepuščena odločitev o tem, ali naj neko ravnanje obravnavajo kot kaznivo dejanje (in začnejo kazenski postopek) ali kot prekršek (in začnejo prekrškovni postopek). Ustavno sodišče je ugotovilo, da obravnavani člen ni v neskladju z ustavo, saj zakonska opredelitev zahteva tudi nastanek poškodbene posledice, ki je prekrškovna.

10 Kazenskopravna dogmatika govori o biti inkriminacije in jo sistemsko umešča med ravnanje in protipravnost, kot dva druga elementa splošnega pojma kaznivega dejanja (Ambrož, 2007a; Bavcon et al., 2014).

11 Kazenski zakonik (KZ-1), *Uradni list RS*, št. 50/12 – uradno prečiščeno besedilo, 54/15, 6/16 – popr., 38/16, 27/17, 23/20, 91/20, 95/21, 186/21, 105/22 – ZZNŠPP, 16/23 in 107/24 – odl. US.

dejanje storjeno, tj. njen otrok (»svojemu otroku«), aktivno ravnanje, ki pomeni odvzem življenja (»vzame življenje«), časovna okoliščina (»med porodom ali po njem«) ter psihološka okoliščina (»pod njegovim vplivom«).

Vendar je zadeva seveda v večini primerov bolj kompleksna. Opisi kaznivih dejanj so sestavljeni iz dveh vrst zakonskih znakov: deskriptivnih in normativnih oziroma vrednostnih. Deskriptivni zakonski znaki opisujejo dejstva in dogajanja in jih je mogoče spoznati brez posebnega vrednotenja (»mati« iz 119. člena, »samomor« iz 120. člena KZ-1). Nasprotno pa normativni zakonski znaki zahtevajo vrednotenje, saj so utemeljeni na določeni normi, bodisi pravni (v tem primeru imamo opraviti z zakonski znakom, ki mu vsebino dajejo pravne norme, denimo »uradna listina«) bodisi (veliko bolj izmuzljivi) družbeno-kulturni normi (primer: »na grozovit način«, »iz nizkotnih nagibov«, »v razmerah, ki so nevarne za življenje«, »resno zagrozi«, ipd.) (Ambrož, 2007b). Zakonski znaki, ki so utemeljeni na kulturno-socialnih normah, so najtežje določljivi, saj ljudje družbene pojave različno vrednotimo. Takšni zakonski znaki tako zbujajo pomislek, ali nemara omogočajo samovoljno odločanje sodišč in s tem kršijo načelo zakonitosti.¹²

Čeprav bi bilo z vidika spoštovanja načela zakonitosti najbolje, da zakonodajalcu ne bi bilo treba poseči po zakonskih znakih, ki zahtevajo (neizbežno raznoliko) družbeno-etično vrednotenje, se jim ni mogoče povsem izogniti. Uporaba normativnih zakonskih znakov je namreč »nadomestek« za nadrobno (in verjetno neizčrpno) kazuistično naštevovanje konkretiziranih pojavnosti, denimo različnih »grozovitih« izvršitvenih načinov umora. Zato kazenskopravna teorija trdi, da je uporaba vsebinsko odprtih vrednostnih pojmov mestoma neizogibna, a hkrati opozarja na njihovo previdno uporabo. Ambrož (2007b) predlaga »dvojno restriktivnost«: zakonodajalec mora posebej pozorno pretehtati, ali je uporaba normativnega zakonskega znaka neizogibna (in se ji, če se le da, izogniti), sodnik pa jih mora razlagati ozko. Poleg tega je za pravno varnost odločilno, da se vzpostavi razmeroma enotna sodna praksa razlage takšnih vrednostno obremenjenih pojmov.

12 Razlikovanje med normativnimi in deskriptivnimi zakonskimi znaki je pomembno tudi na nekaj drugih področjih kazenskega prava, npr. na področju razumevanje zavestne sestavine naklepa in z njim povezane razmejitve posameznih vrst zmot (Ambrož, 2007a).

Vendar jezikovne zadrege zakonskih besedil ne izhajajo samo iz neizogibnih težav, kakršne prinašajo vrednostno zaznamovani (normativni) in pomensko odprti zakonski znaki, ki se jim je nemogoče povsem izogniti. Kot že nakazano, so vir jezikovnih zadreg tudi tiste jezikovne formulacije, ki bi se jim bilo mogoče izogniti, vendar so zaradi nepazljivosti zakonodajalca postale veljavno pravo. Med njimi so nespretna formulacije (ki kljub uporabi vrednostno nezaznamovanih izrazov omogočajo raznolike interpretacije) ter tudi (bolj ali manj grobe) redakcijske napake, s katerimi je zakonodajalec uzakonil nekaj, česar ni želel. A ko takšne norme postanejo veljavno pravo, mora sodišče z njimi operirati, ne da bi jih spreminjalo. Naloga sodnika je namreč, da ugotovi, ne pa da odloča o tem, ali je neko ravnanje kaznivo in kdaj ne, saj bi s tem kršil načelo zakonitosti. Le zakonodajalec je tisti, ki lahko predpisuje kazniva dejanja. Nerodna formulacija zakonske določbe tako ni zgolj tehnična pomanjkljivost, temveč pomeni tudi izogibanje oziroma prelaganje jezikovne odgovornosti, ki jo ima zakonodajalec do vseh naslovnikov prava.

Tudi slovensko kazensko pravo je polno normativnih zakonskih znakov, obenem pa ni imuno niti na absurdnosti, nespretna zapise in redakcijske napake. Kot je razkril »kazenskopravno dogmatično poglobljen pregled posebnega dela slovenskega kazenskega zakonodaje« (Korošec, 2018, str. 15), katerega rezultat je *Veliki znanstveni komentar posebnega dela KZ-1*, so nekatere problematične točke slovenskega kazenskega prava povezane tudi z jezikovnimi rešitvami zakonodajalca. Korošec (2018, str. 22) tako ugotavlja, da je

»prav posebej bolna točka slovenskega kazenskega prava mrgolenje nedovršnih glagolov kot delov opisa izvršitvenega ravnanja z dovršno alternativo v slovenskem jeziku ter množinske oblike pri opisu prepovedane posledice z edninsko alternativo v slovenskem jeziku (ne redko pride tudi do kombinacije obeh pojavov v isti inkriminaciji)«.

Poleg tega opozarja na mestoma nerodno in nejasno uporabo veznikov v kazenskopravnih določbah, denimo v 141. členu KZ-1: *tuje stanovanje ali zaprte prostore*, oziroma v 339. členu KZ-1: *uničenje tujih rastlin, sadnih dreves ali drugih nasadov*. V teh primerih ni povsem jasno, ali veznik *ali* uvaja alternativno izvršitveno ravnanje ali le dodatno pojasnjuje vsebino.

Obenem Korošec razkriva tudi dve sistemski težavi slovenskega kazenskega zakonika: prvo predstavlja nedosledna uporaba izraza »storitev«, ki se uporablja tako za aktivno izvršitveno modaliteto ravnanja kot tudi za vsakršno izvršitev ravnanja. Izraz se torej uporablja hkrati kot nadmnožica in podmnožica istega pojma. Drugo predstavlja odsotnost razlikovanja med storilcem in žrtvijo: zakonodajalec v nekaterih določbah kot žrtev vključi tudi storilca samega, kar Korošec (2018, str. 25) ocenjuje kot problematično z vidika osnov kazensko-pravne dogmatike:

»množično zakonodajno tiščanje v prakso zajemanja storilca med žrtve v opisu delikta je z vidika nauka o splošnem pojmu kaznivega dejanja videti predvsem kot strokovna napaka«.

2.4 Kako zahteve po *lex certa* (ne) upošteva sodišče?

Že uvodoma sva pojasnili, da se vsebina pravnih norm v polnosti razkrije šele takrat, ko razlagalec abstraktno pravno pravilo prenese in uporabi v konkretni življenjski situaciji. V ta namen pravo razvija in uporablja različne metode razlage, ki lahko privedejo do različnih interpretativnih zaključkov, denimo: jezikovno, logično, sistematično, zgodovinsko, primerjalno in teleološko (Pavčnik, 2004).

Primarna razlagalna metoda je jezikovna razlaga, saj so pravni akti jezikovni akti. Pravno besedilo predstavlja izhodišče in okvir, znotraj katerega se razlagalec lahko giblje. Naloga jezikovne razlage je, da v skladu z jezikoslovnimi, slovničnimi in stilističnimi pravili jezika rekonstruira besedni pomen pravnega besedila. Jezikovna razlaga ne zadošča sama po sebi; razlagalec jo mora dopolniti in podkrepiti z drugimi razlagalnimi metodami, vendar pri tem ne sme preseči okvira, ki ga je zarisala razlaga (Pavčnik, 2013).

Ena osrednjih dilem pri razlagi pravnih besedil je vprašanje, kaj sme (ali mora) storiti razlagalec, zlasti sodišče, kadar ga jezikovna razlaga pripelje do rezultatov, ki se zdijo nelogični, neživljenjski ali celo v očitnem nasprotju z zakonodajalčevim namenom. Kaj lahko stori sodišče, ko dosledno sledenje jezikovni razlagi pripelje do pomena, za katerega je razumno domnevat, da ga zakonodajalec ni imel v mislih?

Kaj storiti, kadar bi takšna razlaga v praksi povzročila nesorazmerne ali celo krivične posledice, ki bi bile v nasprotju z osnovnimi vrednotami pravnega reda?

Šepec razmišlja, da obstajata v slovenski pravni teoriji in sodni praksi dva temeljna teoretično-filozofska pristopa, ki ponujata različna odgovora na to razlagalno zagato: na eni strani koncept (pristop) maksimalne določenosti, na drugi pa koncept (pristop) supremacije teleološke interpretacije. Prvi pristop v izhodišče razlage zakona postavlja jezikovno razlago in od sodišč zahteva, da zakonske določbe razlagajo strogo dobesedno, tudi kadar so zakonodajna besedila slovnično dvoumna in pojmovno neskladna, rezultati sledenja jezikovni metodi pa (bolj ali manj očitno) absurdni. Ta, sicer tog, pogosto celo neživljenjski pristop, zagotavlja najvišjo stopnjo pravne varnosti, saj sodniku onemogoča kakršno koli interpretativno svobodo. Obenem to pomeni tudi, da se je sodnik primoran »držati črke zakona« tudi takrat, ko je jasno, da je zakon obremenjen z redakcijsko napako. Koncept maksimalne določenosti poudarja, da sodna razlaga besedila ni namenjena temu, da sodišča popravljajo zakonodajalčeve napake, še manj pa, da sodniki kot največji garanti pravic posameznika prevzamejo zakonodajalčevo funkcijo in njegova slabo zapisana besedila razlagajo v škodo obdolženca (Šepec, 2019).

Na drugi strani koncept supremacije teleološke interpretacije kot najpomembnejšo in temeljno razlagalno metodo šteje teleološko razlago zakona, vse ostale metode pravne razlage (jezikovno, zgodovinsko, logično itd.) pa postavlja v službo pomoči teleološki razlagi. V skladu s tem pristopom je sodnikova osrednja naloga ugotoviti resnični namen zakonskega besedila, tudi kadar je namen skrit za pomensko dvoumno ali neustrezno formulacijo. Prednost tega pristopa se kaže v tem, da sodniku omogoča izogibanje absurdnim zaključkom, ki lahko nastanejo kot posledica natančnega sledenja jezikovni razlagi. Vendar je cena za to nevarnost, da se iskanje zakonodajalčevega namena izmakne nadzoru pravne določenosti in ogrozi načelo pravne varnosti, saj se meja med razlago in ustvarjanjem prava lahko hitro zabriše (Šepec, 2019).

Ugotovimo lahko, da nobeden od pristopov ni brez pasti: prvi utegne voditi do absurdnih ali neživljenjskih rezultatov, drugi pa predstavlja resno grožnjo pravni varnosti, ki je ena temeljnih vrednot

liberalno-demokratskih pravnih redov. To trenje povzroča strukturno napetost med idealiziranimi normativnimi pričakovanji, ki jih pravni red postavlja pred sodstvo, in realnimi omejitvami zakonodajnega izraza. V kazenskem pravu, kjer lahko vsaka jezikovna nejasnost pomeni razliko med kaznivostjo in nekaznivostjo, je takšna napetost posebej tvegana in zahteva sistemsko pozornost.

Središče te napetosti je razmerje med zakonodajnim in sodnim organom. Zakonodajalec oblikuje inkriminacije, ki jih mora sodna veja oblasti kasneje uporabiti in razlagati. Te inkriminacije pa so (kot kaže analiza slovenskega kazenskega zakonika v nadaljevanju) pogosto neposrečeno jezikovno oblikovane. V njih najdemo nedosledno rabo dovršnih in nedovršnih glagolskih oblik pri opisu izvršitvenega ravnanja, pa tudi množinske oblike pri opisu posledic, kjer bi bila v slovenščini bolj ustrezna oblika v ednini (prim. Korošec, 2018).

Interpretacija kot del sodne funkcije tako ni nevtralna dejavnost, temveč pomeni aktivno oblikovanje pomena, kar zahteva zavedanje odgovornosti in meja, še posebej tedaj, ko zakonodajalec ni izpolnil svoje dolžnosti po jasnosti. V takšnih primerih iskanje razmerja med pravno varnostjo in pravičnostjo ni le teoretična dilema, temveč vsakodnevna naloga pravne prakse.

3 Analiza primerov

Za ponazoritev, kako se lahko v praksi različno uresničuje načelo zakonitosti in kako se pri tem prepletata zahteva po jasnosti z vprašanjem pravne funkcije jezika, analizo sodne prakse začneva s pomembnim primerom iz zgodnjega obdobja slovenske ustavnosodne presoje. Zadeva Up-40/94 z dne 3. 11. 1995 obravnava vprašanje, kako široko lahko sodišče razume pojem kaznivega dejanja v okoliščinah, ki jih zakonodajalec ob sprejemu določbe ni mogel predvideti. Primer nazorno izpostavi razkol med dvema razlagalnima paradigmama, formalistično in teleološko, ter razkrije temeljno napetost med strogo jezikovno razlago kazenske norme in njeno funkcionalno, družbeno utemeljeno interpretacijo.

Ustavno sodišče je v tem primeru obravnavalo ustavno pritožbo zoper obsodilno sodbo, v kateri je bil pritožnik obsojen na zaporno kazen zaradi kaznivega dejanja ponarejanja denarja po drugem odstavku

168. člena (tedaj veljavnega) Kazenskega zakonika SFRJ.¹³ Pritožnik je zatrjeval, da je bila obsodba neutemeljena, saj naj ne bi ponarejal denarja v ožjem pomenu besede, temveč t. i. vrednostne bone, ki so bili v času osamosvojitve uvedeni kot začasno plačilno sredstvo. V jedru njegovega ugovora je bilo stališče, da je po tedaj veljavni zakonodaji predmet kaznivega dejanja ponarejanja denarja lahko izključno »denar«, ne pa tudi njegovi nadomestki. Po njegovem mnenju je bila razlaga, ki je bone izenačila z denarjem, arbitrarna in ekstenzivna in kot takšna v nasprotju z načelom zakonitosti. Zakonodajalec namreč ob sprejemu določbe ni mogel predvideti uvedbe nadomestnih plačilnih sredstev ob osamosvojitvi države.

Ustavno sodišče tem argumentom ni sledilo. V obrazložitvi, s katero je pritožbo zavrnilo kot neutemeljeno, je (ne da bi ga imenovalo) sledilo pristopu supremacije teleološke interpretacije in poudarilo, da so bili vrednostni boni po svoji dejanski funkciji in pojavnosti ekvivalent denarju in zato tudi sodijo v okvir pojma »denar« iz 168. člena KZ SFRJ.

Odločitvi sodišča je nasprotoval sodnik Zupančič v ločenem mnenju, ki sta mu pritrdila tudi sodnika Šturm in Šinkovec. V nasprotju z večinskim stališčem je zagovarjal formalističen pristop k razlagi kazenskih določb. Poudaril je, da izhodiščni namen sodobnega kazenskega prava ni v pozitivnem normiranju represije, temveč omejevanju kaznovalne oblasti države, ki je tudi bistveni vidik načela zakonitosti, kot izhaja iz 28. člena URS. V središču Zupančičevega nestrinjanja z odločbo je zavračanje ekstenzivne razlage zakonskih znakov kaznivega dejanja na podlagi sklicevanja na norme zunaj kazenskega zakona, ki nimajo lastne kazenskopravne narave. Zupančič, v nasprotju z večinskim stališčem, (prav tako ne da bi ga imenoval) zagovarja pristop maksimalne določenosti zakona. Po tem razumevanju se sodna veja oblasti ne sme sklicevati na domnevne intence zakonodajalca ali na družbeno funkcijo pravnega pojma (npr. »denarja«), temveč mora slediti formalističnemu in restriktivnemu razumevanju, ki je edino združljivo z zahtevo po *lex certa*. V skladu s takšnim pristopom vrednostni boni, ki so sicer začasno služili kot zakonito plačilno sredstvo, niso

¹³ Kazenski zakon Socialistične Federativne Republike Jugoslavije *Uradni list SFRJ*, št. 44/76, in *Uradni list RS*, št. 63/94 – KZ.

»denar« v pomenu kazenskega zakona, saj 168. člen KZ SFRJ izrecno govori o ponarejanju denarja, ne bonov. Razširitev pojma »denar« na vrednostne bone z uporabo določb izven kazenskega zakona pomeni nedopustno ekstenzivno, teleološko razlago, ki krši zahtevo po *lex certa*. Zupančič je opozoril, da bi moral zakonodajalec, če bi želel vključiti vrednostne bone v kazensko normo o ponarejanju denarja, to izrecno določiti. Ker tega ni storil, po njegovem mnenju ni mogoče šteti, da je bila kaznivost takšnega ravnanja vnaprej jasno določena, kot to zahteva 28. člen URS (Zupančič, 1995).

Primer Up-40/94 ni pomemben zgolj z vidika konkretne razlage pojma »denar«, temveč kot precedenčni primer razmejitve med različnimi razlagalnimi pristopi. Prikazuje, kako pravna določenost ni samoumevna lastnost zakonodajnega besedila, temveč rezultat sodne izbire med različnimi interpretativnimi potmi. Ko zakon ni dovolj določen, se vprašanje pravne varnosti prenese na sodišče, ki mora tehtati med pomenom, ki izhaja iz strogega jezikovnega branja, in pomenom, ki temelji na funkciji norme v družbenem kontekstu. Prav v tem premisleku se razkrije kompleksna vloga sodstva kot sooblikovalca pomena – in potencialnega varuha ali kršitelja načela zakonitosti.

Obenem ta uvodni primer dobro pokaže, kako pomen pravne norme ni le predmet razlage, temveč včasih tudi izpodbijanja v postopku, kjer obdolženec ne brani le svojih dejanj, temveč tudi to, kaj naj bi pomenile besede zakona, za katerega se mu očita, da ga je kršil.

3.1 Vloga jezikovne razlage v slovenski sodni praksi in metodološko pojasnilo

Primer Up-40/94 je razgalil temeljno napetost, ki jo v kazenskem pravu povzroča razhajanje med besedilno obliko zakona in njegovo morebitno družbeno funkcijo. Odločitev večine, ki je sledila teleološki razlagi, in nasprotovanje sodnika Zupančiča, ki je vztrajal pri strogi jezikovni interpretaciji, kažeta, kako različno lahko sodišča ali celo isto sodišče razume vlogo sodnika pri zagotavljanju načela zakonitosti. Prav to razhajanje med razlagalnimi pristopi je osrednje tudi v najini analizi sodne prakse, kjer se osredotočava na konkretna jezikovna vprašanja, ki sprožajo podobne dileme.

Z ustaljenega stališča sodne prakse slovenskih sodišč izhaja, da je jezikovna razlaga temeljna razlagalna metoda v kazenskem pravu. Pravno besedilo predstavlja »jezikovni okvir, ki ga razlagalec ne sme prestopiti, saj v nasprotnem primeru ne bi šlo za razlago, temveč za tvorbo pravnega pravila« (VSRS I Ips 28751/2017).

Ob tem pa imajo sodišča dolžnost, da jezikovno razlago dopolnijo in preverijo tudi z drugimi metodami pravne razlage: logično, sistematično, zgodovinsko in teleološko, ki naj potrdijo ali ovrednotijo tistega izmed več možnih jezikovnih pomenov, ki ima ustrezno pravno težo.

V skladu s tem razumevanjem Vrhovno sodišče deklarira dosledno izogibanje ekstenzivni razlagi, ki bi širila pravni pomen onkraj meja besedila zakona. Tak poseg naj bi bil pridržen zakonodajalcu, ne sodni veji oblasti (VSRS IV Ips 13/2019). Ekstenzivna razlaga v škodo obdolženca bi namreč odprla vrata arbitrarnemu odločanju, saj bi bilo nemogoče jasno in vnaprej določiti, katera ravnanja so kazniva, kar je v neposrednem nasprotju z načelom zakonitosti ter z načeloma pravne varnosti in predvidljivosti.

Sodišča se na jezikovno razlago opirajo pri razlagi nejasnih ali pa večpomenskih zakonskih znakov (npr. »iz koristoljubnosti«) pri gramatičnih lastnostih (postavitev vejice, glagolski vid ipd.) ter pri zapolnjevanju praznin.¹⁴

V slovenski kazenski zakonodaji je, kot omenjeno zgoraj, kar nekaj jezikovnih zadreg in nepravilnosti, pojmovnih nedoslednosti in podobnih zagat (Korošec, 2018). V nadaljevanju se skozi analizo sodne prakse osredotočava na dva tematska sklopa, ki sta v sodni praksi pogosto predmet razlage in obenem ostajata teoretično sporna z vidika skladnosti z načelom zakonitosti: (1) interpretacijo nedovršnih glagolov kot delov opisa izvršitvenega ravnanja ter (2) uporabo množinskih oblik pri opisu prepovedanih posledic v zakonskih določbah. Zanima naju predvsem, kako dosledna je praksa slovenskih sodišč pri razumevanju jezikovne razlage kot temeljne razlagalne metode, ekstenzivne razlage pa kot grožnje tako načelu zakonitosti kot tudi načelu delitve oblasti.

V ta namen sva opravili ciljno iskanje sodne prakse v javno dostopni bazi *sodnapraksa.si*, s čimer sva želeli sistematično zajeti sodbe, v katerih se pojavljajo vprašanja jezikovne razlage v kazenskem pravu.

¹⁴ Glej npr. odločitev Ustavnega sodišča Up-1289/18 z dne 16. 3. 2023.

Pri tem sva se omejili na kazenskopravne odločbe Vrhovnega sodišča ter višjih sodišč v Ljubljani, Mariboru, Kopru in Celju. Iskanje ni bilo časovno omejeno.

V prvi fazi sva se osredotočili na razmerje med slovničnimi lastnostmi zakonskih določb in njihovim vplivom na razlago kazenskega zakona. Tako sva uporabili ključni besedi »nedovršen*« in »množin*«, s čimer sva želeli zajeti sodbe, v katerih se sodišča opredeljujejo do vprašanj, povezanih z glagolsko dovršnostjo oziroma množinskimi izrazi. Poizvedba z besedo »nedovršen*« je dala 57 zadetkov, izmed katerih sva jih na podlagi vsebinske relevantnosti vključili 13; iskanje z besedo »množin*« je dalo 54 zadetkov, od katerih je bil kot analitično uporaben prepoznan le en primer.

Ker sva predvsem pri drugi poizvedbi ugotovili, da sodna praksa pogosto ni natančno poaneksirana po vidikih jezikovnih prvin in da iskanje po izbranih slovničnih izrazih zato ni zajelo vseh ustreznih primerov, sva v drugi fazi izvedli širše iskanje po besedah, povezanih z razlagalnimi metodami. Uporabili sva naslednji nabor ključnih institutov: »jezikovna razlaga«, »jezikovna razlaga zakona«, »jezikovna, logična, sistematična in namenska razlaga zakona«, »logična razlaga«, »logična razlaga zakonskega besedila«, »logična razlaga zakona«. Iskanje sva ponovno omejili na kazenski oddelek in zgoraj omenjena sodišča. Takšna poizvedba je vrnila 20 zadetkov, izmed katerih sva jih v analizo vključili 16.

Vse sodbe sva v nadaljnjo obdelavo izbrali na podlagi vsebinske relevantnosti za vprašanja jezikovne določenosti, pomena glagolske dovršnosti in razumevanja množinskih izrazov v kazenskopravnem jeziku. Poleg sodb, pridobljenih prek iskanja, sva v analizo vključili tudi dodatne znane primere, ki vključujejo tudi odločitve Ustavnega sodišča, pomembne za razumevanje napetosti med zakonodajno jasnostjo in sodno interpretacijo.

Skupaj sva v natančnejšo analizo vključili 34 primerov. Pri tem se zavedava, da baza *sodnapraksa.si* ne vsebuje vseh sodb višjih in Vrhovnega sodišča, zato vzorec gotovo ni popoln. Poleg tega sistem za aneksiranje sodb ni dosleden z vidika označevanja jezikovnih elementov, zato rezultatov ni mogoče razumeti kot reprezentativen ali sistematičen prikaz celotne sodne prakse, temveč kot ciljno usmerjeno kvalitativno raziskavo.

Najina analiza je temeljila na kvalitativni vsebinski obravnavi izbranih sodb. Pri sodbah sva se osredotočili na razlagalne metode, ki jih je uporabilo sodišče, zlasti na to, ali in kako je bilo uporabljeno sklicevanje na jezikovno razlago ter ali se je sodišče zavedalo pomena gramatičnih in semantičnih značilnosti zakonskega besedila. Analizirali sva tudi, kako sodišča razlagajo dvoumne izraze in katere utemeljitve (jezikovne, logične, teleološke) pri tem prevladujejo. Pozornost sva namenili tudi temu, ali se praksa spreminja skozi čas. Pri tem sva primerjali sodbe različnih obdobj, da bi identificirali morebitne premike ali kontinuitete v razlagalnih pristopih. V nekaterih primerih sva sledili tudi vertikalni liniji odločanja (npr. višje sodišče – Vrhovno sodišče), da bi preučili razlike ali skladnosti v razlagi znotraj istega primera.

3.2 Nedovršni glagoli

V slovenski kazenski zakonodaji so izvršitvena ravnanja mestoma opisana z nedovršnimi glagoli, kot so *izdeluje*, *uporablja*, *prodaja*, čeprav zanje (praviloma) obstajajo dovršne ustreznice, npr. *izdela*, *uporabi*, *proda*. V skladu s slovničnim pomenom ti glagoli izražajo trajanje, ponavljanje oziroma nedokončanost ravnanja. V kazenskopravnem kontekstu to odpira vprašanje, ali je za uresničitev zakonskih znakov kaznivega dejanja pri tovrstnih določbah zahtevano večkratno oziroma kontinuirano ravnanje (t. i. kolektivni delikt) ali pa zadošča že enkratna izvršitev dejanja (Šepec, 2017a).

Takšna pomenska nejasnost ima neposredne pravne posledice. Denimo: ali je lahko storilec kazensko odgovoren po 114. členu KZ-1 (prepovedana tvorba živih bitij), ki določa, da se z zaporom od pet do petnajst let kaznuje, *kdor izdeluje ali sodeluje pri izdelovanju človeka ali drugih vrst, kadar je to škodljivo za človeštvo in prepovedano po predpisih oziroma mednarodnem pravu* – tudi v primeru, če je dejanje izvršil zgolj enkrat? Je bila zakonodajalčeva izbira nedovršne glagolske oblike premišljena in izraža zahtevo po trajajočem, ponavljajočem se ravnanju, ali pa gre za terminološko nenatančnost oziroma zakonodajno napako (ki pa je skladno z načelom *in dubio pro reo* ne bi smeli razlagati v škodo obdolženca)?

Vrhovno sodišče je v nekaterih (zlasti zgodnejših) odločitvah uporabo nedovršnega glagola v opisu inkriminacije razlagalo kot zahtevo po kolektivnem dejanju, torej ravnanju, ki je večkratno, ponavljajoče se ali trajajoče. Tako je Vrhovno sodišče v zadevi VSRS I Ips 260/2005 s 6. 4. 2006 poudarilo, da se lahko zakonski znaki kaznivega dejanja zanemarjanja mladoletne osebe po 201. členu tedaj veljavnega kazenskega zakonika (KZ),¹⁵ uresniči *»le s trajnejšim ravnanjem storilca, kar izhaja že iz nedovršnih glagolskih oblik v zakonskem opisu (npr. zanemarja, surovo ravna, navaja)«*.

Podobno je desetletje pozneje presojalo tudi Višje sodišče v Kopru v zadevi VSK II Kp 44678/2014 z dne 2. 3. 2017, kjer je obravnavalo vprašanje, ali gre lahko za kaznivo dejanje nasilništva tudi v primeru enkratnega dogodka. Sodišče je poudarilo jezikovno razlago kot ključni interpretativni pristop in opozorilo, da je zakonodajalec v 296. členu KZ-1 uporabil nedovršne glagolske oblike (*»spravlja«* v podrejen položaj, *»izkazuje premoč«*) ter pojasnilo, da

»se je sodna praksa postavila na stališče, da je mogoče o kaznivem dejanju nasilništva govoriti le v primeru, če izvajanje nasilja obdolženca nad oškodovancem traja daljši čas oz. je sestavljeno in večkratnih, ponavljajočih se dogodkov, ko obdolženec nad oškodovancem izvaja nasilje samo zaradi nasilja samega. Da je temu tako, je mogoče razbrati tudi iz zakonskega besedila kaznivega dejanja nasilništva po prvem odstavku 296. člena KZ-1, ko je zakonodajalec v opisu tega kaznivega dejanja uporabil nedovršno glagolsko obliko, v posledici česar je mogoče z jezikovno razlago te določbe z gotovostjo ugotoviti, da enkratni dogodek, tako, kakor je bilo to v obravnavanem primeru, za obstoj kaznivega dejanja nasilništva ne zadošča«.

Vendar je v (novejši) sodni praksi prišlo do spremembe. Že v zadevi VSRS I Ips 89056/2010 z dne 5. 4. 2012 je Vrhovno sodišče zavzelo stališče, da *»ni izključeno, da bi lahko tudi enkratni primer uporabe fizične sile zoper družinskega člana predstavljal kaznivo dejanje nasilništva«*. Podobno stališče je potrdilo v zadevi I Ips 9999/2014 z dne 9. 11. 2017, kjer je zapisalo, da zakonski opis kaznivega dejanja nasilništva, ki pri naštevanju izvršitvenih ravnanj uporablja nedovršne

15 Kazenski zakonik (KZ), Uradni list RS, št. 95/04 – uradno prečiščeno besedilo in 55/08.

glagole, ne pomeni, da je mogoče zakonski znak uresničiti izključno s ponavljajočimi se ravnanji. Po tem stališču nedovršne oblike le opredeljujejo okvir, ki zajema tudi večkratna ravnanja, vendar ne izključujejo kaznivosti enkratnega dejanja.

Takšnemu pristopu so sledila tudi višja sodišča. Višje sodišče v Ljubljani je v zadevi II Kp 41909/2011 z dne 10. 9. 2019 poudarilo, da raba nedovršnih glagolov ne izključuje kaznivosti enkratnega ravnanja, če to ravnanje doseže zakonsko opredeljen učinek (npr. spravitev v podrejen položaj). Podobno je odločilo tudi Višje sodišče v Celju, ki je v zadevi II Kp 55320/2018 z dne 7. 5. 2024 presodilo, da raba glagolov, kot so *spravlja*, *pretepa*, *ponižuje*, ne pomeni, da se dejanje mora odvijati večkrat, temveč da zakonsko zajema procesno naravo dejanja, ta pa se lahko odvije tudi v enem samem, kompleksnem dogodku.

Strniti je mogoče, da slovenska sodišča v primerih inkriminacij z nedovršnimi glagolskimi oblikami odločajo precej arbitrarno in v normah iščejo tudi sicer življenjsko razlago, ki pa je jezikovni okvir besedila ne dopušča. Razvoj sodne prakse, v skladu s katerim je ravnanja, opisana z glagoli, ki izražajo ponavljanje in trajanje, mogoče izvršiti tudi z enkratnim dejanjem, se, četudi morda všečen z vidika družbenega dojetja teh inkriminacij, namreč zdi sporen z vidika načela zakonitosti. Takšnega razumevanja ni mogoče spraviti s pojmovanjem jezikovne razlage kot temeljne/primarne razlagalne metode. Še zlasti skrbi dejstvo, da ni najti tehtne utemeljitve, kako oziroma zakaj je takšno razumevanje združljivo z zahtevo po *lex certa*.

3.3 Množinske oblike

Podobno kot z uporabo nedovršnih glagolov pri opisu izvršitvenega ravnanja se v slovenski kazenski zakonodaji srečujemo tudi z množinskimi oblikami samostalnikov pri opisu prepovedane posledice. Neredko imamo opraviti tudi s kombinacijo obeh pojavov v isti inkriminaciji (Korošec, 2018). Tako denimo 186. člen KZ-1 prepoveduje neupravičeno proizvajanje, predelovanje, prodajo, ponujanje [...] *rastlin ali substanc*, ki so razvrščene kot prepovedane droge ali nedovoljene snovi v športu; v drugem odstavku 187. člena KZ-1, ki določa kvalificirano obliko kaznivega dejanja omogočanja uživanja prepovedanih drog ali

uporabe nedovoljenih postopkov v športu, pa so okoliščine, ki utemeljujejo strožjo kazen, opisane z množinskimi izrazi: »če dejanje stori v vzgojnih ali izobraževalnih *ustanovah* ali v njihovi neposredni bližini, v *zaporih*, v *vojaških enotah*, v javnih *lokalih* ali na javnih *prireditvah*«. Podobno 226. člen KZ-1 inkriminira oškodovanje *upnikov*; novi šesti odstavek 143. člena KZ-1 pa sankcionira javno objavo *posnetkov* ali *sporočil* druge osebe s seksualno vsebino.

Tovrstne inkriminacije, tako kot prej opisane inkriminacije, obremenjene z nedovršnimi glagoli, porajajo vprašanje, ali je zakonodajalec res želel inkriminirati omogočanje uživanja prepovedanih drog samo, če do takšnega onemogočanje pride v več izobraževalnih ustanovah, ali gre pri teh opisih za napake. Ker so pravila glede ednine, dvojine in množine v slovenskem jeziku razmeroma jasna, od zakonodajalca upravičeno pričakujemo, da bo terminološko dosleden, saj ima jezikovna formulacija zakonske norme neposredne posledice za ugotavljanje kaznivosti nekega ravnanja. Postavlja se torej vprašanje, kako naj sodišča ravnajo v primerih, ko strogo sledenje zakonskemu besedilu implicira zahtevo po vsaj dveh ali celo več elementih (npr. javni objavi več posnetkov ali sporočil s seksualno vsebino), četudi je jasno, da je varovana pravna dobrina (npr. posameznikova zasebnost) lahko prizadeta že z objavo enega samega posnetka.

Kot *precedens* za razlago množinskih zakonskih znakov slovenska pravna teorija običajno navaja odločitev Vrhovnega sodišča v zadevi I Ips 97490/2010-37 z dne 30. 1. 2014, v kateri je sodišče presojalo, ali je mogoče zakonski znak »ogrozi življenje ali telo *sopotnikov* ali drugih navzočih *udeležencev* cestnega prometa« iz tedaj veljavnega 324. člena KZ-1 izpolniti tudi, če storilec ogrozi življenje ali telo zgolj enega sopotnika oziroma udeleženca v cestnem prometu. Vrhovno sodišče je z utemeljitvijo, da je objekt varstva pri tem kaznivem dejanju cestni promet, odločilo, da za izvršitev kaznivega dejanja po prvem odstavku 324. člena KZ-1 zadošča že konkretna ogrožitev življenja ali telesa enega udeleženca cestnega prometa oziroma sopotnika v vozi lu storilca tega kaznivega dejanja.

V zvezi z razlago zakonskega znaka *upniki* iz drugega odstavka 227. člena KZ-1 se je v zadevi Up-1289/20 z dne 9. 3. 2023 izreklo tudi Ustavno sodišče, ki je pritrdilo razlagi Vrhovnega sodišča, da zakonske

znake kaznivega dejanja oškodovanja upnikov izpolnjuje tudi ravnanje, s katerim je premoženjska škoda nastala zgolj enemu upniku. Sodnica Šugman Stubbs je v odklonilnem ločenem mnenju opozorila, da takšna razlaga ni skladna z načelom zakonitosti, saj jezikovna razlaga množinske oblike *upniki* ne more vključevati ednine. Pojasnila je tudi, da rezultat jezikovne razlage, v skladu s katero povzročitev škode samo enemu upniku ni kaznivo dejanje, tudi ni nujno nesmiseln, saj je varstveni objekt te inkriminacije enako obravnavanje (različnih) upnikov. Po njenem mnenju so sodišča s takšno interpretacijo nedopustno razširila področje kaznivosti. Poudarila je, da zapolnjevanje jezikovnih vrzeli v kazenski zakonodaji ni naloga sodišč, temveč izključno v pristojnosti zakonodajalca, ki bi moral normo oblikovati jasneje, če bi želel zajeti tudi primere z enim samim upnikom (Šugman Stubbs, 2023).

Ena izmed posebnih oblik nejasne uporabe množinske oblike se nanaša tudi na besedne zveze *dvoje ali več oseb* in *več oseb*, ki se uporabljajo pri kvalificiranih oblikah nekaterih kaznivih dejanj. Medtem ko je pri prvi formulaciji nesporno, da vključuje dve ali več oseb, je druga pomensko bolj dvoumna: pomeni vsaj dve ali šele tri osebe? Odgovor na to vprašanje ima ključno vlogo pri ugotavljanju, ali je storilec izvršil osnovno ali kvalificirano obliko nekega kaznivega dejanja.

V zadevah II Ips 30459/2012 z dne 15. 2. 2018 in II Ips 25137/2014 z dne 23. 6. 2016 je Vrhovno sodišče zavrnilo ekstenzivno razlago izraza *več* in poudarilo, da ta po svojem običajnem jezikovnem pomenu pomeni najmanj tri osebe. V obeh primerih je šlo za zaposlitev dveh tujih državljanov brez ustreznih dovoljenj, kar po veljavni zakonski dikciji ni zadostovalo za uresničitev kaznivega dejanja zaposlovanja na črno. Sodišče je izrecno poudarilo, da bi širša razlaga pomena tega znaka presegala meje dopustne razlage in bila v nasprotju z načelom zakonitosti.

Enako razlago je Vrhovno sodišče zavzelo tudi v nedavnem medijsko odmevnem primeru (VSRS I Ips 44022/2017 z dne 23. 1. 2025, s katero je zavrnilo zahtevo za varstvo zakonitosti in potrdilo sodbo Višjega sodišča VSK II Kp 44022/2017 z dne 28. 8. 2024), v katerem sta bila obsojenca spoznana za kriva, da sta zaporedoma nad isto žrtvijo izvršila spolno nasilje, vsak posebej, vendar v skupnem delovanju. Sporno je bilo, ali je takšno ravnanje izpolnjevalo zakonski znak *več oseb* iz

kvalificirane oblike kaznivega dejanja po drugem odstavku 171. člena KZ-1. Vrhovno sodišče je presodilo, da dva storilca ne zadoščata, saj besedna zveza *več oseb*, tudi v skladu z ustaljeno sodno prakso pomeni vsaj tri osebe, zato kvalificirana oblika ni podana. Poudarilo je, da gre za samostojni zakonski znak, ki se ne more razlagati z opiranjem na splošna merila sostoritstva, kjer bi že dve osebi lahko zadostovali. Takšna razlaga je po mnenju sodišča skladna tako z jezikovno metodo razlage kot z načelom zakonitosti. Tovrstno stališče dodatno potrjuje tudi sistemska razlaga – preko te namreč ugotovimo, da pri drugih inkriminacijah KZ-1 uporablja dikcijo *dva ali več storilcev*, kar smiselno pomeni, da je zakonodajalec želel razlikovati med takšnimi primeri (čeprav to v konkretnem primeru ni res in gre seveda za napako zakonodajalca).

4 Diskusija

Analiza sodne prakse in teoretskih temeljev razlage kazenskega prava razkriva globoko napetost med zakonodajno in sodno vejo oblasti. Zakonodajalec je tisti, ki ima v skladu z ustavnim načelom zakonitosti dolžnost kazenske norme oblikovati jasno, določno in predvidljivo. Toda v realnosti se pomen norm ne oblikuje le v trenutku njihovega sprejetja, temveč skozi sodno razlago in prakso, ki norme prilagaja konkretnim življenjskim situacijam (Pavčnik, 2013). V tej interakciji se razkrije ključna dilema: kako naj sodstvo ohrani zvestobo zakonskemu jeziku, hkrati pa odgovori na nedomišljeno uporabo jezika, spremenjenе družbene okoliščine in zapletenost posameznih primerov?

Pomembno je razumeti, da ta razkorak v kazenskem pravu ni izjema, temveč stalnica. Pri tem je ključna vloga zakonodajalca, ki z vsakim posegom v kazenskopravni tekst sooblikuje interpretativni prostor (Pavčnik, 2013). Nejasne, pomensko odprte ali neskladno formulirane določbe prenesejo breme odločanja na sodišča, kar povečuje tveganje za razpršeno sodno prakso in zmanjšuje predvidljivost prava. A tudi odločitev za ne-poseg, torej zavestno ignoriranje že obstoječih lukenj, terminoloških nedoslednosti ali pravnih praznin, ima svoje posledice. Iz analiziranih primerov je razvidno, kako se sodišča v tovrstnih primerih oprejo bodisi na formalistično bodisi na teleološko razlago, kar vodi do različnih in včasih ustavno spornih rešitev. Primer nedovršnih

glagolov kaže, kako lahko pomanjkljivo jezikovno razlikovanje povzroči razširitev kaznivosti ravnanja, ki v zakonskem jeziku ni bilo jasno zajeto. Zato je še toliko pomembneje, da so zakonodajni posegi (ali njihova odsotnost) premišljeni, nomotehnično dosledni in utemeljeni tudi z jezikoslovnega vidika, ne le z vidika vsebinske ali politične nujnosti.

Sodna praksa, kot kažejo analizirani primeri, niha med dvema skrajnima pristopoma: po eni strani se sklicuje na koncept maksimalne določenosti (npr. *več oseb* pomeni vsaj tri), po drugi strani pa neredko posega tudi po teleološki razlagi, še posebej tam, kjer je zakon nejasen (npr. pri nedovršnih glagolih). Tako se tudi v jeziku sodnih odločitev nadaljuje izhodiščna (in v tem besedilu že omenjena) napetost pravnega jezika med monosemijo, ki teži k pomenski natančnosti in formalni strogosti, ter polisemijo, ki omogoča širšo, pogosto tudi funkcionalno razlago (Visković, 1989). Njen rezultat je pogosto raztezanje pomenskih meja, ki lahko širi cono kaznivosti tudi na ravnanja, ki so bila sprva zunaj jezikovnega okvira norme. Takšna praksa, kot opozarja tudi Šepec (2017b), ni le dogmatično sporna, temveč tudi ustavno vprašljiva, saj pomeni odmik od zahteve po *lex certa*.

To nas pripelje do vloge pravnikov kot soustvarjalcev pomena. Jezik zakona ni samo objekt razlage, temveč tudi sredstvo pravnega boja. Tožilstvo in obramba lahko strateško in stereotipno izrabljata dvoumnosti v zakonskem besedilu: tožilstvo za širšo interpretacijo, obramba za zoženo. Toda ključna nevarnost za pravno varnost se pokaže, ko se razlage sodišč postavijo na stran tožilskih interpretacij tudi v primerih, kjer zakonska formulacija tega ne omogoča jasno. Tako razumevanje pomeni odstop od *lex certa* in tveganje arbitrarnosti, kar je posebej obremenjujoče za obdolžence.

V tem smislu ne gre vedno ali nujno za preprosto krivdo zakonodajalca ali sodstva, temveč za interaktivno tvorbo pomena, v kateri sodelujejo različni institucionalni akterji. Jezikovne razlage niso nevtralne, temveč vpisane v institucionalne moči in prakse, ki oblikujejo, kdo ima dostop do pomena, kdo ga določa in kdo mu nasprotuje. V tem kontekstu Drobnjakova disertacija (2024) ponuja dragocen vpogled v govor v sodnih postopkih kot obliko pozicioniranja, ki ni le refleksija pravnih norm, temveč aktivna tvorba pomena v okviru različnih interesov.

Te ugotovitve se navezujejo tudi na širši kontekst raziskovanja pravnega jezika in njegove vloge v sodnem procesu. Tudi drugi avtorji poudarjajo, da pravni jezik v slovenskem prostoru pogosto ni dovolj preverjen z vidika razumljivosti (Korošec, 2018; Šepec, 2019; Jemec Tomazin, 2020), čemur je namenjena tudi ta posebna številka revije. Iz najinih predstavljenih primerov izhaja, da razkorak med zakonodajo in sodno prakso ne pomeni zgolj slabe implementacije ali nejasne zakonodaje, temveč razkriva sistemski problem pravne tvorbe pomena.

Ta problem ni rešljiv z odpravo interpretacije, temveč s povečanjem zavedanja o njeni vlogi in posledicah. Ena od poti naprej bi bilo gotovo lahko izboljšanje zakonodajnega pisanja: boljša terminološka doslednost (na kar v predgovoru monografije *Med jasnostjo in nedoločnostjo* opozarjajo tudi njeni uredniki, Jemec Tomazin idr., 2019, str. 13–14), preizkusi razumljivosti zakonodajnih besedil ter sodelovanje jezikoslovcev že v fazi oblikovanja zakonov. Druga pot je morda večja refleksivnost sodne veje oblasti o mejah interpretacije in o tem, kako posamezna razlaga vpliva na obdolženca.

Najina analiza zato ni zgolj kritika zakonodajne ali sodne prakse, temveč vabilo k bolj zavestnemu ravnanju z jezikom v kazenskem pravu. Ne gre za odpravo struktur, temveč za njihovo boljše razumevanje. Kazensko pravo ostaja področje, kjer se jezikovna forma prepleta s simbolno in materialno močjo, in prav zato je refleksija o jeziku nujna, ne postranska.

Ob tem pa velja opozoriti tudi na drugo skrajnost: t. i. zahtevo po ljudskosti (Visković, 1989) oziroma pretirano poenostavljanje pravnega jezika. Tudi to nosi resna tveganja, saj lahko vodi v zmanjšano natančnost in izkrivljanje pomenov, kar je za kazensko pravo, kjer gre za poseg v temeljne pravice posameznika, nedopustno. Pravni jezik mora ostati dovolj precizen, da omogoča razlikovanje med dopustnim in kaznivim, med odgovornostjo in nedolžnostjo. Zato cilj ni zamenjava obstoječega jezika z bolj vsakdanjim, temveč njegova premišljena in odgovorna uporaba – takšna, ki bo omogočala tako razumljivost kot sistemsko zanesljivost. V ravnotežju med formalno gotovostjo in praktično razumljivostjo se razkriva resnični izziv jezikovne pravičnosti v kazenskem pravu.

5 Sklep

V prispevku sva analizirali, kako jezikovne značilnosti zakonodajnih besedil, s posebnim poudarkom na nekaterih posebnostih slovenskega jezika, kakršna je dvojina, vplivajo na pravno interpretacijo v kazenskem pravu, področju, kjer je natančnost jezika tesno povezana z načelom zakonitosti. Pokazali sva, da jezikovna odprtost in nomotehnična nejasnost pogosto ustvarjata interpretativne dileme, ki presegaajo tehnične razprave o pomenu posamezne norme. Na podlagi analize izbranih slovenskih sodnih odločb sva opozorili, da takšne nejasnosti sodstvo silijo v iskanje ravnotežja med formalno zvestobo zakonskemu besedilu in potrebo po funkcionalni prilagoditvi pravnega reda konkretnim primerom. Ta napetost ni naključna ali izjemna, temveč strukturna značilnost sodobnega kazenskega prava.

Glavne ugotovitve prispevka kažejo, da sodna praksa niha med dvema skrajnima razlagalnima paradigmama: monosemičnim, formalističnim poudarkom na določnosti in polisemičnim, teleološkim pristopom, ki išče smisel norme v širšem družbenem kontekstu. Ta razkorak med pravnimi besedili in njihovo uporabo razkriva ne le notranjo kompleksnost pravnega jezika, temveč tudi njegovo vlogo v razdeljevanju pravne moči. V kazenskem pravu, kjer gre za temeljne pravice obdolženca, je natančna, predvidljiva in razumljiva formulacija zakonskih določb pogoj za legitimnost kaznovalne oblasti. Razumljivost pravnih norm tako ni zgolj tehnično, temveč ustavnopravno in demokratično vprašanje.

Premišljenost zakonodajnih posegov v kazensko zakonodajo je zato bistvenega pomena. Vsaka zakonska sprememba, zlasti na področju kazenskih norm, mora upoštevati ne le politične ali varnostne cilje, temveč tudi jezikovne in nomotehnične vidike, ki vplivajo na razumevanje, izvajanje in legitimnost pravnih določb. Nepremišljene, nedosledne ali pomensko odprte formulacije lahko povzročijo težave pri uporabi prava in ogrozijo pravno varnost, saj odpirajo prostor za arbitrarne interpretacije in neenako obravnavo. S tega vidika zakonodajalec ni zgolj pisec pravil, temveč prvi akter v verigi pravne pomenotvorne komunikacije. Njegova odgovornost za jasnost in razumljivost ni le tehnična, temveč tudi ustavnopravna.

Aktualen primer pomena te odgovornosti predstavlja odziv Ministrstva za pravosodje na sodbo Vrhovnega sodišča glede pomena zveze *več oseb* v kontekstu kaznivega dejanja spolnega nasilja. Ministrstvo je izrazilo obžalovanje zaradi možnih negativnih učinkov takšne razlage na žrtve ter opozorilo, da lahko tovrstna nejasnost oslabi zaupanje v pravosodni sistem. Ob tem je napovedalo zakonodajno spremembo, s katero bo izraz *več oseb* nadomeščen z bolj določno formulacijo *dve ali več oseb* (T. L. Š., 2025). Ta odziv ministrstva potrjuje ugotovitvam najinega prispevka: pomen zakonskih določb se oblikuje skozi prakso, pogosto šele ob soočenju s konkretnimi življenjskimi primeri, in lahko postane vir pravne negotovosti, če se vnaprej ne preveri njihova jezikovna natančnost.

Sodišča kot zadnji aktivni člen v verigi pravne komunikacije igrajo ključno vlogo pri tem, kako se jezik zakonov uresniči v praksi. Njihova razlagalna odločitev je pogosto tista, ki določi, kateri pomen bo prevladal in s tem tudi, kdo bo kaznovan. Zato je toliko pomembneje, da sodna interpretacija ostane zavezana načelu *lex certa* in hkrati reflektira lastno vlogo v tvorbi pomena. Na tej točki postane jasno, da vprašanje razumevanja ni le individualno ali profesionalno, temveč tudi sistemsko.

Prispevek zato odpira tudi razmislek o tem, kako okrepiti jezikovno odgovornost v kazenskem pravu. Med možne sistemske izboljšave sodijo: večja zakonodajna jasnost, boljše nomotehnično oblikovanje, redni jezikovni preizkusi razumljivosti norm, vključevanje jezikoslovcev v fazi priprave zakonodaje ter izobraževanje pravnih akterjev o jezikovnih vprašanjih. Hkrati poudarjava, da je treba ohraniti občutljivost do pomena jezika kot orodja pravne moči in se izogibati poenostavitvam, ki bi sicer povečale razumljivost, a zmanjšale natančnost in pravno predvidljivost.

V sklepnem razmisleku naj poudariva, da se z razkrivanjem mehanizmov, prek katerih se pravni pomen oblikuje in razporeja, odpirajo tudi poti za nadaljnje raziskave. Te lahko potekajo tako na teoretični ravni (denimo z nadaljnjo konceptualizacijo pomenotvorne vloge sodne interpretacije) kot tudi na normativni in empirični ravni. Potrebujemo več podatkov o tem, kako različni akterji razumejo in uporabljajo pravni jezik, kako interpretativne razlike vplivajo na izide

postopkov ter kakšni bi bili učinki bolj sistematičnega sodelovanja jezikovnih in pravnih strokovnjakov. Le s tovrstnim interdisciplinarnim pristopom bomo lahko oblikovali pravo, ki je hkrati dostopno, legitimno in natančno.

Zahvala

Članek je nastal v okviru raziskovalnega projekta *SENTRIX: Arhitektura kaznovanja: Izgradnja matrice odločanja*, ki ga financira Evropski raziskovalni svet, in v okviru programske skupine Inštituta za kriminologijo – Družbeno nadzorstvo, kazenskopравни sistem, nasilje in preprečevanje viktimizacij v kontekstu visoko tehnološke družbe (P5-0221), ki jo financira ARIS.

Literatura

- Ambrož, M. (2007a). *Kaznivo dejanje in njegove vrednostne prvine*. Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani.
- Ambrož, M. (2007b). Umor na grozovit način. *Pravna Praksa: Časopis za pravna vprašanja*, 26(12), 29–30.
- Aubelj, B., & Pavčnik, M. (Ur.). (2003). *Pravo: leksikon*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Bavcon, L., Šelih, A., Korošec, D., Ambrož, M., & Filipčič, K. (2014). *Kazensko pravo: Splošni del*. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.
- Council of Europe, European Court of Human Rights. (2022). Guide on Article 7 of the European Convention on Human Rights – No punishment without law. Pridobljeno s https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_7_eng
- Drobnjak, M. (2024). Vloga percepcije govora pri oceni verodostojnosti pričanja. Doktorska disertacija. Ljubljana: Pravna fakulteta, Univerza v Ljubljani. Pridobljeno s <https://repozitorij.uni-lj.si/IzpisGradiva.php?lang=slv&id=159142>
- Gibbons, J. (1994). *Language and the Law*. London: Longman.
- Grad, F., Kaučič, I., & Zagorc, S. (2018). *Ustavno pravo*. Ljubljana: Pravna fakulteta, Univerza v Ljubljani.
- Hart, H. L. A. (2012). *The Concept of Law*. Oxford: Oxford University Press.
- Jemec Tomazin, M., Škrubej, K., & Strban, G. (2019). Med jasnostjo in nedoločenostjo – beseda urednikov. V M. Jemec Tomazin, K. Škrubej & G.

- Strban (ur.), *Med jasnostjo in nedoločenostjo – pravna terminologija v zgodovini, teoriji in praksi*. Ljubljana: GV Založba.
- Jemec Tomazin, M. (2020). Pravni jezik in pravna terminologija kot del pravne (ne)varnosti. V J. Vogel (ur.), *Slovenščina – diskurzi, zvrsti in jeziki med identiteto in funkcijo*, Obdobja 39 (str. 139–144) Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. Pridobljeno s https://centerslo.si/wp-content/uploads/2020/11/Obdobja-39_JemecTomazin.pdf
- Korošec, D. (2018). Predgovor. V D. Korošec, K. Filipčič & S. Zdolšek (ur.), *Veliki znanstveni komentar posebnega dela kazenskega zakonika (KZ-1)*. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.
- Kranjc, J. (2019). Nekaj misli o pouku tuje pravne terminologije ter razumevanju in prevajanju tujejezičnih pravnih besedil. V M. Jemec Tomazin, K. Škrubej & G. Strban (ur.), *Med jasnostjo in nedoločenostjo* (str. 329–343). Ljubljana: GV Založba.
- Manrique, M. L., Navarro, P. E., & Peralta, J. M. (2017). *Criminal law and legal dogmatics*. *Revus*, 31. doi: 10.4000/revus.3806
- Novak, A. (2013). Anglo-ameriška pravno filozofska misel. V A. Kaufmann (ur.), *Uvod v filozofijo prava*. Ljubljana: GV Založba.
- Pavčnik, M. (2004). *Argumentacija v pravu: (Od življenjskega primera do pravne odločitve)*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Pavčnik, M. (2013). *Teorija prava: prispevek k razumevanju prava*. Ljubljana: GV Založba.
- Služba Vlade Republike Slovenije za zakonodajo. (2018). *Nomotehnične smernice*. Ljubljana: Služba Vlade Republike Slovenije za zakonodajo.
- Šepec, M. (2017a). Kolektivno kaznivo dejanje – teoretična dilema v slovenski kazenski teoriji in praksi. *Pravna praksa*, 30–31, 6–8.
- Šepec, M. (2017b). Množinski zakonski znaki v inkriminacijah kaznivih dejanj in pravilna metoda argumentacije. *Pravna praksa*, 43, 10–13.
- Šepec, M. (2019). Načelo zakonitosti v kazenskem pravu. *Pravnik*, 136(7–8), 497–501.
- Šepec, M. (Ur.). (2021). *Kazenski zakonik (KZ-1) s komentarjem, splošni del*. Ljubljana: GV Založba.
- T. L. Š. (2025, 20. marec). *Po pogojni kazni storilcev spolnega napada napoved sprememb kazenskega zakonika*. MMC RTV Slovenija. Pridobljeno s <https://www.rtvlo.si/crna-kronika/po-pogojni-kazni-storilcev-spolnega-napada-napoved-sprememb-kazenskega-zakonika/707460>
- Toporišič, J. (2000). *Slovenska slovnica*. Maribor: Založba Obzorja.

- Tratar, B. (2022). Pravna varnost in prilagajanje družbenim razmerjem kot (pod)načeli načela pravne države. *Pravosodni Bilten*, 1, 157–173.
- Visković, N. (1989). *Jezik prava*. Zagreb: Naprijed.

Odločbe in sklepi sodišč

- Odločba Ustavnega sodišča št. Up-40/94 z dne 3. 11. 1995.
- Odločba Ustavnega sodišča št. U-I-32/00 z dne 13. 4. 2000.
- Odločba Ustavnega sodišča št. U-I-335/02 z dne 24. 3. 2005.
- Odločba Ustavnega sodišča št. U-I.73/09 z dne 2. 7. 2009.
- Odločba Ustavnega sodišča št. U-I-88/07 z dne 8. 1. 2009.
- Odločba Ustavnega sodišča št. Up-879/14 z dne 20. 4. 2015.
- Odločba Ustavnega sodišča št. Up-1289/18 z dne 16. 3. 2023
- Odločba Ustavnega sodišča št. Up-1289/20 z dne 9. 3. 2023. Odklonilno ločeno mnenje sodnika dr. Zupančiča k odločbi št. Up-40/94 z dne 3. 11. 1995, ki se mu pridružujeta sodnika dr. Šinkovec in dr. Šturm.
- Odklonilno ločeno mnenje sodnice dr. Šugman Stubbs k odločbi št. Up-1289/20 z dne 9. 3. 2023.
- Sodba Vrhovnega sodišča I Ips 260/2005 z dne 6. 4. 2006
- Sodba Vrhovnega sodišča I Ips 89056/2010 z dne 5. 4. 2012
- Sodba Vrhovnega sodišča I Ips 9999/2014 z dne 9. 11. 2017.
- Sodba Vrhovnega sodišča I Ips 97490/2010-37 z dne 30. 1. 2014.
- Sodba Vrhovnega sodišča I Ips 25137/2014 z dne 23. 6. 2016.
- Sodba Vrhovnega sodišča I Ips 30459/2012 z dne 15. 2. 2018.
- Sodba Vrhovnega sodišča I Ips 28751/2017 z dne 13. 2. 2020.
- Sodba Vrhovnega sodišča IV Ips 13/2019 z dne 9. 5. 2019.
- Sodba Vrhovnega sodišča I Ips 44022/2017 z dne 23. 1. 2025.
- Sodba Višjega sodišča v Kopru, II Kp 44678/2014 z dne 2. 3. 2017.
- Sodba Višjega sodišča v Ljubljani, II Kp 41909/2011 z dne 10. 9. 2019
- Sodba Višjega sodišča v Kopru, II Kp 55320/2018 z dne 7. 5. 2024
- Sodba Višjega sodišča v Kopru, II Kp 44022/2017 z dne 28. 8. 2024.

Zakonodaja

Ustava Republike Slovenije (URS), *Uradni list RS*, št. 33/91-I, 42/97 – UZS68, 66/00 – UZ80, 24/03 – UZ3a, 47, 68, 69/04 – UZ14, 69/04 – UZ43, 69/04 – UZ50, 68/06 – UZ121,140,143, 47/13 – UZ148, 47/13 – UZ90,97,99, 75/16 – UZ70a in 92/21 – UZ62a.

Obligacijski zakonik (OZ), *Uradni list RS*, št. 97/07 – uradno prečiščeno besedilo, 64/16 – odl. US in 20/18 – OROZ631.

Kazenski zakon Socialistične Federativne Republike Jugoslavije, *Uradni list SFRJ*, št. 44/76 in *Uradni list RS*, št. 63/94.

Kazenski zakonik (KZ), *Uradni list RS*, št. 95/04 – uradno prečiščeno besedilo in 55/08.

Kazenski zakonik (KZ-1), *Uradni list RS*, št. 50/12 – uradno prečiščeno besedilo, 54/15, 6/16 – popr., 38/16, 27/17, 23/20, 91/20, 95/21, 186/21, 105/22 – ZZNŠPP, 16/23 in 107/24 – odl. US.

Language on trial: precision, comprehensibility, and the challenge of interpreting legal meaning in criminal law

This article explores the role of language in the formation, interpretation, and application of criminal law, with particular emphasis on how linguistic precision and ambiguity interact with the principle of legality. Law, as a normative system, exists only through language, yet the language of legal norms is often burdened with semantic vagueness, terminological inconsistencies, and nomotechnical shortcomings. The authors argue that legal language oscillates between monosemy – the ideal of semantic precision – and polysemy – the unavoidable openness of meaning that enables contextual adaptation and interpretive flexibility. This tension is particularly pronounced in criminal law, where linguistic uncertainty may lead to violations of principle of legality.

Drawing on Slovenian case law, the article demonstrates how courts navigate the interpretive challenges posed by imperfect legislative drafting. Through a qualitative analysis of judicial decisions, the authors examine two recurring linguistic issues: the use of imperfective verbs in the description of criminal conduct and the use of plural forms in statutory provisions. These issues raise fundamental questions about whether certain behaviors meet the threshold for criminal liability and whether judicial interpretation remains within the bounds of *lex certa*.

The findings show that judicial practice fluctuates between two interpretive extremes: a formalistic approach that adheres strictly to the linguistic formulation of the law, and a teleological approach that seeks to realize the normative purpose behind the provision. Both carry risks – the former may lead to absurd or unjust outcomes, while the latter may compromise legal certainty and the separation of powers. The article concludes by calling for improved legislative drafting, greater linguistic awareness among lawmakers, and increased interpretive responsibility within the judiciary, especially in light of the criminal law's impact on fundamental rights.

Keywords: law, language, legal interpretation, principle of legality, legal decision-making